

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЯК НАПРЯМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROVISION OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION AS A DIRECTION OF IMPLEMENTATION OF STATE POLICY OF UKRAINE IN THE HUMANITARIAN SPHERE

В дослідженні розглядаються зміст понять гуманітарної політики, соціального забезпечення. Висвітлюється проблематика адміністративно-правового забезпечення соціального захисту населення. Встановлена мета соціальної – створення умов для життєдіяльності людини в обсязі, що відповідає рівню розвитку суспільства з урахуванням політичних, соціальних та інших факторів, що змінюються. Соціальна політика включає елементи: соціальний захист, соціальну допомогу та соціальне страхування. Акцентована увага на ознаках вітчизняної державної соціальної політиці як адміністративно-правовій категорії: державна соціальна політика є правовою формою організації та здійснення діяльності органів державної та місцевої влади, місцевого самоврядування у соціальній сфері; державна соціальна політика є сукупністю цілеспрямованих заходів, містить положення щодо перспектив розвитку соціальної сфери, має обов'язковий характер, адже містить перелік заходів, які мають бути реалізовані органами публічної адміністрації та інше. Встановлені особливості адміністративно-правового забезпечення соціального захисту населення як напряму реалізації гуманітарної політики держави, які полягають у тому, що така політика: 1) виступає як невід'ємна складова гуманітарної політики та державної політики взагалі; 2) визначається характером цілей, що переслідуються державою для задоволення гуманітарних потреб суспільства та окремої людини; 3) є концептуальним напрямом забезпечення соціального стандарту в суспільстві, а саме мінімально необхідного рівня задоволення соціальних потреб населення 4) забезпечується шляхом упорядкування відносин та підтримання балансу публічних та приватних інтересів у сфері реалізації права громадян на працю та соціальний захист від безробіття з використанням адміністративно-правових засобів; 5) забезпечується публічною адміністрацією шляхом здійснення на постійній основі цілеспрямованого впливу на відповідну сукупність правовідносин, що виникають у зв'язку з реалізацією кожним громадянином права на працю та соціальний захист у разі настання безробіття; 6) залежить від економічної політики країни, але передбачає упорядкування усієї сукупності правовідносин, що виникають у соціальній сфері, за допомогою норм адміністративного та інших галузей права.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальна політика, законодавство, методи.

The study examines the content of the concepts of humanitarian policy and social security. The problem of administrative and legal provision of social protection of the population is highlighted. The established goal of social is to create conditions for human life to the extent that corresponds to the level of development of society, taking into account political, social and other changing factors. Social policy includes elements: social protection, social assistance and social insurance. Focused attention on the features of domestic state social policy as an administrative-legal category: state

social policy is a legal form of organization and implementation of the activities of state and local government bodies, local self-government in the social sphere; state social policy is a set of purposeful measures, contains provisions on the prospects for the development of the social sphere, is mandatory, because it contains a list of measures that must be implemented by public administration bodies, etc. The established features of the administrative and legal provision of social protection of the population as a direction of implementation of the humanitarian policy of the state, which consist in the fact that such a policy: 1) acts as an integral component of humanitarian policy and state policy in general; 2) determined by the nature of the goals pursued by the state to meet the humanitarian needs of society and an individual; 3) is a conceptual direction of ensuring the social standard in society, namely the minimum necessary level of meeting the social needs of the population 4) is ensured by regulating relations and maintaining a balance of public and private interests in the sphere of realizing the right of citizens to work and social protection against unemployment using administrative and legal means; 5) is ensured by the public administration by exerting on a permanent basis targeted influence on the relevant set of legal relations arising in connection with the realization by every citizen of the right to work and social protection in the event of unemployment; 6) depends on the economic policy of the country, but provides for the regulation of the entire set of legal relations arising in the social sphere, with the help of norms of administrative and other branches of law.

Key words: *administrative and legal support, social security, social protection, social policy, legislation, methods.*

Постановка проблеми. Соціальний захист населення державою є однією з найважливіших вимог виваженої політики, спрямованої на створення рівноважного стану всіх верств суспільства. Саме поняття «соціальний» має в основі латинське слово «socium», що означає «спільність» або «об'єднання городян, громадян». Правові основи безпосередньої реалізації ідей соціальної справедливості були закладені ще у документах Французької буржуазної революції 1789–1794 рр., а також у нормах радянського права ХХ століття.

Проблеми модернізації соціальної сфери як важливої складової реалізації гуманітарної політики сучасної держави мають неоднозначний та доволі складний характер з причин високого рівня соціальної нерівності суспільства, невідповідності розподілу ресурсів, доступу до соціальних благ, недостатнього соціального захисту населення. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають проблеми теорії та практики соціальних змін в суспільстві, забезпечення людських взаємовідносин, реалізацію права громадян на працю та соціальний захист від безробіття, права будь-якої людини на економічну активність, продуктивну зайнятість, добробут та достойне життя.

Стан наукової розробки проблеми. Гуманітарна сфера країни та особливості її належного адміністративно-правового забезпечення завжди привертала увагу вітчизняних вчених-правознавців, серед яких найбільше підґрунтя для формування концептуальних засад публічно-правового забезпечення гуманітарного розвитку українського суспільства зробили Ю.В. Климчук, В.І. Дяченко, І.В. Чеховська, В.А. Медяник, О.В. Захарова, Н.Б. Новицька, В.О. Морозова, В.В. Карлова, О.А. Задохайло, І.Г. Ігнатченко, Ю.В. Якимець, В.С. Шестак, Ю.Л. Юринець, А.В. Аксютіна та інші вчені. Попри вагомий теоретичний та практичний значущість наукових праць, їх фрагментарність і неповний аналіз системності й цілісності у формулюванні концептуальних засад державної політики України в гуманітарній сфері унеможливили висвітлення всіх особливостей адміністративно-правового забезпечення її формування та реалізації.

Мета статті. Цими передумовами зумовлюється актуальність статті та необхідність з'ясування змісту та особливостей адміністративно-правового забезпечення соціального захисту населення як напрямку реалізації державної політики України в гуманітарній сфері.

Виклад основного матеріалу. Право кожного на гідний рівень життя відповідно до міжнародних стандартів включає в себе наступні елементи: 1) право на здійснення необхідних для підтримання гідності і для вільного розвитку його особистості прав у економічній, соціальній та культурній сферах; 2) право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримання здоров'я та добробуту його сім'ї, що включає право на достатнє харчування, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування; право на соціальне забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, настання старості чи іншого випадку втрати засобів до існування із незалежних від особи обставин; 3) право на постійне покращення умов життя; 4) право на

свободу від голоду, що забезпечується прийнятими державою індивідуальних та колективних заходів щодо удосконалення виробництва, розподілу та споживання [1, с. 135].

Забезпечення повноцінної реалізації окреслених прав і свобод людини неможливе без активної ролі держави, втручання публічної адміністрації, у тому числі й суб'єктів наділених делегованими повноваженнями, у процесі соціального захисту населення, забезпечення гарантованості реалізації права кожного на працю та соціальний захист від безробіття. Держава через активну політику зайнятості населення, як визначального способу розв'язання суперечностей у цій сфері, що охоплює широкий спектр різноманітних правових, соціальних та економічних проблем, здійснює державне регулювання ринку праці, що передбачає, насамперед, підтримку його ефективного функціонування шляхом створення необхідних умов для досягнення збалансованості та рівноваги його елементів – попиту та пропозиції, ціни робочої сили, а також узгодженості ринку праці з іншими ринковими структурами. Така політика базується на основоположних принципах цільової орієнтації сукупності елементів ринку, відповідних інструментах державного втручання в економічні і соціальні процеси за допомогою необхідних регулюючих дій влади, форм і методів регулювання, і які спрямовані на вирішення проблем у сфері ринку праці та зайнятості населення [2].

Соціальна політика займає особливе місце у системі внутрішньої державної гуманітарної політики, основним змістом якої є регулювання всього комплексу соціальних процесів та відносин між людьми в суспільстві. Вона невід'ємна та взаємообумовлена гуманітарною політикою, адже остання переважно і розкривається через соціальний напрямок реалізації гуманітарної функції держави, орієнтована на захист соціально незахищених верств населення, організацію діяльності публічної адміністрації щодо розв'язання сучасних соціальних проблем.

Ефективна реалізація цього напряму державної політики в гуманітарній сфері країни залежить від багатьох чинників, визначальне значення серед яких, на думку В.М. Тригубенка, мають: юридичний (якість нормативних приписів, ефективність державного регулювання соціально-економічних процесів, результативність публічного адміністрування сферою соціального захисту населення, застосування контрольно-наглядових та превентивно-примусових механізмів усунення дискримінації на ринку праці тощо);

політичний (стабільність політичної системи в країні, розвиток громадянського суспільства, ідеологічний плюралізм та ін.);

економічний (ефективність ринкових механізмів, стабільність податкової системи, стійкість кредитно-фінансової системи, наявність системи менеджменту якості та ін.);

іноватійний (рівень використання нових інформаційних технологій, прогресивність технологічних процесів, рівень кваліфікації персоналу тощо)

і соціальний (якість життя та освітній рівень населення, усвідомлення важливості працевлаштування) чинники [3, с. 61].

Не менш значущим у напрямі досягнення цілей реалізації державної політики в соціальній сфері є також інституційний аспект, що, на думку Мойсіяхи А.В., виявляється в певному упорядкуванні органів управління соціогуманітарною сферою, визначенні цільових орієнтирів, спрямованих, на досягнення максимального рівня виконання завдань загальнодержавного і місцевого (локального) значення, інструментом вдосконалення системи організаційно-правового забезпечення державної політики у сфері соціального захисту населення, задоволення потреб його соціально-гуманітарного розвитку [4, с. 73-79]. Без соціальної підтримки не можлива реалізація елементарних потреб гуманітарного розвитку, яка розуміється як система заходів, що забезпечують соціальні гарантії окремим категоріям громадян, що встановлюються законами та іншими нормативно-правовими актами. Систематизація соціальної підтримки та забезпечення процесу її інституалізації у межах формування та реалізації державної політики в гуманітарній сфері передбачає такі її основні якісні характеристики як: ступінь охоплення населення; категорії громадян, яким надається допомога; умови отримання соціальних послуг (критерії потреби); обсяг наданих соціальних послуг; форми підтримки; суб'єкт відповідальності; принципи фінансування, широта правового охоплення проблем соціальної підтримки тощо.

На сьогодні існує багато підходів до розуміння соціального захисту населення як правового явища, що має визначальне значення для становлення та розвитку будь-якої людини, забезпечення гідного рівня життя населення країни, формування і розвитку професійних можливостей кожного громадянина, становлення та розкриття особистості.

Насамперед, слід звертатися до проголошеного конституційного права людини на працю та соціальний захист, передбаченого статтею 5-1 Кодексу законів про працю України, яким

держава гарантує працездатним громадянам, які постійно проживають на території України: вільний вибір виду діяльності; безоплатне сприяння державними службами зайнятості в підборі роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб тощо [5].

У сфері зайнятості державне гарантування соціального захисту передбачає: 1) вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності, вільний вибір або зміну професії; 2) одержання заробітної плати (винагороди) відповідно до законодавства; 3) професійну орієнтацію з метою самовизначення та реалізації здатності особи до праці; 4) професійне навчання відповідно до здібностей та з урахуванням потреб ринку праці; 5) підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями; 6) безоплатне сприяння у працевлаштуванні, обранні відповідної роботи та одержанні інформації про ситуацію на ринку праці та перспективи його розвитку; 7) соціальний захист у разі настання безробіття; 8) захист від дискримінації у сфері зайнятості, необгрунтованої відмови в найманні на роботу і незаконного звільнення; 9) додаткове сприяння в працевлаштуванні окремих категорій громадян тощо [6].

В інших країнах соціальному захисту населення та його соціальній підтримці, у тому числі правовими засобами, приділяється особлива увага. Навіть, маючи окремі організаційні розбіжності, майже у всіх європейських країнах соціальний захист включає медичне страхування, страхування по старості та смерті, страхування від нещасних випадків на виробництві, страхування безробіття, страхування інвалідності. До системи соціального захисту належать також соціальна допомога та соціальні трансферти у рамках житлової, освітньої та сімейної політики [7].

Отже, мета соціальної політики – створення умов для життєдіяльності людини в обсязі, що відповідає рівню розвитку суспільства з урахуванням політичних, соціальних та інших факторів, що змінюються. Соціальна політика включає елементи: соціальний захист, соціальну допомогу та соціальне страхування.

У вузькому розумінні соціальна політика держави як важливий напрям реалізації та досягнення загальних цілей державної гуманітарної політики фактично є діяльністю публічної адміністрації, пов'язаною із визначенням інтересів, змісту діяльності, функцій та завдань держави щодо створення умов життєдіяльності для кожного окремого громадянина, формування оптимальної соціальної інфраструктури суспільства. Тобто, іншими словами, якщо говорити про адміністративно-правове забезпечення соціального захисту населення як напрямку реалізації гуманітарної політики держави, то варто розуміти що мова йде про механізм адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики, який включає в себе органічне поєднання організаційно-управлінських, нормативно-правових, фінансово-економічних, інформаційно-аналітичних складових, які у своїй сукупності включають заходи і засоби, завдяки яким здійснюється формування та впровадження у життя державної соціальної політики. Таким чином, у широкому розумінні механізм адміністративно-правового забезпечення представляє собою інструмент впровадження у життя державної соціальної політики. У вузькому розумінні він представляє сукупність засобів, способів, інструментів та інших елементів практичного втілення у життя положень державної соціальної політики, досягнення її мети та завдань.

Слід зауважити, що вітчизняній державній соціальній політиці, як адміністративно-правовій категорії властиві такі ознаки:

- державна соціальна політика є правовою формою організації та здійснення діяльності органів державної та місцевої влади, місцевого самоврядування у соціальній сфері;
- державна соціальна політика є сукупністю цілеспрямованих заходів, містить положення щодо перспектив розвитку соціальної сфери, має обов'язковий характер, адже містить перелік заходів, які мають бути реалізовані органами публічної адміністрації;
- державна соціальна політика спрямована на розв'язання соціальних проблем і врегулювання суспільних відносин у соціальній сфері, маючи комплексний характер дозволяє спрямовувати в необхідних напрямках діяльність публічної адміністрації;
- формування та здійснення публічною адміністрацією державної соціальної політики відбувається за допомогою спеціальних адміністративно-правових засобів, форм, методів та адміністративних процедур.

Якщо аналізувати сучасні умови державотворення, то варто зазначити, що змістом державної соціальної політики мають бути відповідні стратегічні напрями та пріоритети, а саме:

- досягнення гідного рівня матеріального добробуту й умов життя людей. Напрямами державної соціальної політики у цій сфері мають стати такі пріоритети:

1. формування широкого прошарку середнього класу;

2. підвищення тривалості здорового та працездатного життя населення;
3. стабільність податкової системи та встановлення поміркованих податків з доходів від власності та підприємницької діяльності;
4. відхід від орієнтації на дешеву робочу силу.
 - забезпечення зайнятості населення та належної охорони праці, підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили. Пріоритетними шляхами вирішення проблемних питань у цьому напрямі є:
 1. зростання економічно та працездатно активного населення;
 2. відповідність заробітної плати європейським стандартам, підвищення зайнятості населення;
 3. створення нових робочих місць;
 4. формування і утримання високопрофесійних фахівців;
 5. розвиток професійно-технічної освіти.
 - забезпечення прав і соціальних гарантій окремих верств населення (літніх людей, інвалідів, вимушених переселенців, недієздатних). Пріоритети державної соціальної політики мають полягати у вирішенні таких завдань:
 1. поєднання системи соціальної допомоги із соціальним страхуванням;
 2. трансформація системи пільг та підвищення якості соціальних виплат;
 3. адресність допомоги з диференціацією рівня нужденності.
 - забезпечення демографічного благополуччя країни має відбуватися в напрямі:
 1. підвищення народжуваності та зниження смертності населення;
 2. формування та утвердження ідеології здорового способу життя та правильної вітальної поведінки;
 3. збільшення тривалості життя;
 4. зменшення рівня трудової еміграції;
 5. збереження здоров'я нації.
 - соціальний захист та соціальне забезпечення. Пріоритетними трансформаціями у цій сфері мають стати такі складові:
 1. необхідно обмежити зростання соціальних зобов'язань держави і відійти від спрямування бюджету на соціальні виплати;
 2. слід підвищити доходи від зайнятості населення;
 3. перехід від соціальної підтримки до соціального страхування;
 4. регіоналізація соціальних послуг.

Таким чином, виклики сучасного розвитку українського суспільства, загрози соціальній та гуманітарній безпеці суспільства актуалізують питання перегляду підходів до формування та реалізації державної гуманітарної політики в соціальній сфері в частині пошуку ефективних заходів підтримки громадян в умовах соціальної кризи та пошуку балансу системних соціальних заходів, що реалізуватимуться державою на постійній основі, організації нових моделей безпечної життєдіяльності громадян, побудови нових організаційно-правових засад соціального захисту населення, прагнучи ефективного результату, не викликаючи при цьому розвитку у суспільстві соціального утриманства. У свою чергу соціальний захист населення як напрям реалізації державної гуманітарної політики знаходить свою реалізацію через принципи: соціальної справедливості; індивідуальної соціальної відповідальності; соціальної солідарності; соціального партнерства; соціальної компенсації; соціальних гарантій; соціальної підтримки

Висновки. Таким чином, особливості адміністративно-правового забезпечення соціального захисту населення як напряму реалізації гуманітарної політики держави, полягають у тому, що така політика: 1) виступає як невід'ємна складова гуманітарної політики та державної політики взагалі; 2) визначається характером цілей, що переслідуються державою для задоволення гуманітарних потреб суспільства та окремої людини; 3) є концептуальним напрямом забезпечення соціального стандарту в суспільстві, а саме мінімально необхідного рівня задоволення соціальних потреб населення; 4) забезпечується шляхом упорядкування відносин та підтримання балансу публічних та приватних інтересів у сфері реалізації права громадян на працю та соціальний захист від безробіття з використанням адміністративно-правових засобів (інструментально складовою цього регулювання виступають саме адміністративно-правові засоби дозвільно-зобов'язального характеру, які трансформуються в правила соціального забезпечення населення); 5) забезпечується публічною адміністрацією шляхом здійснення на постійній основі цілеспрямованого впливу на відповідну сукупність правовідносин, що виникають у зв'язку

з реалізацією кожним громадянином права на працю та соціальний захист у разі настання безробіття; 6) залежить від економічної політики країни, але передбачає упорядкування усієї сукупності правовідносин, що виникають в соціальній сфері, за допомогою норм адміністративного та інших галузей права.

Список використаних джерел:

1. Малімон В.І. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 352 с.
2. Коваль С. П. Механізм державного регулювання ринку праці / С. П. Коваль. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 29(1). С. 243-249. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29\(1\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29(1)_32).
3. Тригубенко В. М. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення : дис. ... канд. юрид. наук / спец. 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України. Дніпро, 2020. 240 с.
4. Мойсіяха А.В. Інституціональний складник механізмів реалізації державної політики у соціогуманітарній сфері. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Випуск 17. С. 73-79.
5. Кодекс законів про працю України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.
6. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року / *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 243.
7. Поставалова Т. А. Генезис и развитие понятия «социальное обеспечение» URL: https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/15262/1/12_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.24>

СИРОМЯТНИКОВА М.С.

СУТНІСТЬ І ПРИРОДА ПОДАТКОВОГО КОМПРОМІСУ

ESSENCE AND NATURE OF TAX COMPROMISE

Актуальність статті полягає в тому, що сьогодення української економіки та особливості правової системи України обумовлюють гостру потребу впровадження нових підходів до запровадження ефективних механізмів із запобігання виникненню спорів у різних правовідносинах та їх вирішення. Сферу податкових правовідносин сміливо можна визнати однією з найбільш конфліктних, враховуючи постійне протиборство публічного (державного) інтересу та інтересу платників податків. Домінування фіскально-контрольної функції податкових органів над сервісною, а також недосконалість українського правового регулювання у поєднанні з можливістю неоднозначного тлумачення податкового законодавства провокує платників податків до ухилення від сплати податків і зборів, а також до тривалих судових процедур для максимального відстрочення виконання податкових зобов'язань. У статті репрезентовано всебічний аналіз підходів до розуміння сутності категорії «податковий компроміс». Зазначено, що на нормативному та доктринально-юридичному рівні комплексних напрацювань у цьому напрямі не було і наведено основні чинники, що цьому сприяло. Наведено підходи ряду авторів до розуміння

© СИРОМЯТНИКОВА М.С. – науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів (Харківський національний університет внутрішніх справ)